

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Radoslav Ivančík
Článok / Article: Vojské aspekty asymetrie v medzinárodnej bezpečnosti
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

IVANČÍK, R. Vojské aspekty asymetrie v medzinárodnej bezpečnosti. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 16, č. 3, 2013. ISSN 1335 – 2741, s. 6 - 37. Dostupné na internete: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2013/IVANCIK.pdf>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

VOJENSKÉ ASPEKTY ASYMETRIE V MEDZINÁRODNEJ BEZPEČNOSTI

MILITARY ASPECTS OF ASYMMETRY IN INTERNATIONAL SECURITY

Radoslav Ivančík*

ABSTRACT

Recently, in connection with news about negative impacts of ongoing processes of globalization and continual worsening of global security environment, we meet with information about new asymmetric security threats, asymmetric conflicts, asymmetric operations, asymmetric means of fight, and asymmetric approach to solution of conflicts or achievement of determined goals still more and more often. Therefore, an author, in his contribution, through the analysis, synthesis and comparison of acquired data and information, aims his effort to clarification, definition and use of terms as asymmetry in military, characteristic and types of asymmetric threats, and asymmetric conflicts, asymmetry in operations, and other phenomena and connections related to these terms within international security.

Key words: security, globalization, asymmetric approach, military, international security

Úvod

Rastúca dynamika vývoja ľudskej civilizácie, prebiehajúce procesy prehlbujúcej sa globalizácie, spoločenskej a hospodárskej modernizácie, politickej, ekonomickej a sociálnej liberalizácie spoločnosti spolu s prudkým nástupom vedecko-technického rozvoja najmä v oblasti komunikačných a informačných technológií vygenerovali po skončení studenej vojny a rozpade bipolárneho usporiadania sveta mnohé nepriaznivé sprievodné javy, ktoré sa dnes výrazne podieľajú na kontinuálnom zhoršovaní globálneho

* plk. gšt. Ing. Radoslav Ivančík, pôsobí ako náčelník Odboru rozpočtu a financovania (J-8) Generálneho štábu Ozbrojených síl SR, Bratislava, Slovenská republika, e-mail: radoslav.ivancik@gmail.com.

bezpečnostného prostredia.

S posilňovaním tendencií vytvárania globálneho trhu, globálnej kultúry, globálneho systému komunikácie, ktoré smerujú až k vytvoreniu globálnej spoločnosti, zároveň dochádza k posilňovaniu nerovností, takže súčasná spoločnosť musí čeliť viacerým výzvam celosvetových rozmerov (napr.: hľadanie systému udržateľného rozvoja, nerovnomerný demografický vývoj, devastácia životného prostredia, klimatické zmeny, atď.), pri ktorých je nutné hľadať riešenia a stratégie s globálnou, t. z. celosvetovou pôsobnosťou (Shaw, 1994).

Neustále sa zväzujúce ekonomické a sociálne rozdiely vo vývoji ľudskej spoločnosti, zlyhávanie štátnych štruktúr v krajinách tzv. tretieho sveta a ich zaostávanie za vývojom spolu s neschopnosťou dostatočne rýchlo sa adaptovať na novú situáciu vytvárajú vhodné podmienky pre rast nových bezpečnostných hrozieb a negatívne pôsobenie neštátnych aktérov, akými sú politickí, náboženský, či nacionalistickí extrémisti rozdúchávajúci rasovú, etnickú alebo náboženskú neznášanlivosť a intoleranciu, predstavitelia medzinárodného organizovaného zločinu, ale tiež tzv. warlords s prehnanými politickými a vladárskymi ambíciami. Bezpečnosť štátov je tak stále viac daná nielen schopnosťou čeliť prípadnému vojenskému napadnutiu, ale aj vyššie uvedeným a rôznym ďalším atypickým (asymetrickým) vonkajším vplyvom, ktoré sa môžu alebo vo viacerých prípadoch sa už vymykajú kontrole jednotlivých štátov.

Z hľadiska vývoja medzinárodnej bezpečnosti vzbudzuje stále veľké znepokojenie nielen pokračovanie starších konfliktov, ktoré sa dosiaľ nepodarilo ukončiť, ale aj potenciálne nebezpečenstvo prepuknutia ďalších vojen a ozbrojených konfliktov, ktoré by mohli ešte viac zdestabilizovať súčasnú, už aj tak dosť napätú situáciu na poli medzinárodnej bezpečnosti.

V súčasnosti prebiehajúce vojny a ozbrojené konflikty majú len výnimočne charakter izolovaných vnútroštátnych konfliktov. Zväčša prekračujú hranice štátov, čo jasne dokazuje jednak posilňovanie tendencie nedeliteľnosti bezpečnosti v súčasnom svete a jednak posilňovanie trendov asymetrie v medzinárodnej bezpečnosti, kde proti sebe stoja aktéri značne rozdielnej veľkosti, sily i potenciálu (Škvrnda, 2009). Ďalším významným faktom je skutočnosť, že pod vplyvom globalizácie už národné štáty nie sú výlučným aktérom medzinárodných (politických, ekonomických i kultúrnych) vzťahov, dochádza k redefinícii ich úloh a funkcií a do hry stále intenzívnejšie vstupujú neštátni aktéri (Jurčák, 2013).

Aj preto sa v poslednej dobe, v súvislosti so zhoršovaním globálneho medzinárodného bezpečnostného prostredia, oveľa častejšie stretávame s informáciami o asymetrických bezpečnostných hrozbách, asymetrických konfliktoch, asymetrických operáciách, asymetrických protivníkoch, asymetrickom spôsobe boja, či asymetrickom prístupe k riešeniu konfliktov alebo dosahovaniu stanovených cieľov.

1 Charakteristika pojmu asymetria

Samotné slovo asymetria má svoj pôvod, tak ako mnoho iných slov, v gréčtine. Je antonymom slova symetria (συμμετρεῖν – symmetria), pričom vyjadruje nedostatok rovnosti, rovnakosti, pravidelnosti, či súmernosti. V slovenčine, Krátky slovník slovenského jazyka charakterizuje asymetriu slovami ako nesúmernosť, nerovnakosť, nepravidlosť. Lexikón slovenského jazyka a Veľký slovník cudzích slov tiež vysvetľujú asymetriu ako nesúmernosť. Slovník cudzích slov taktiež považuje nesúmernosť za jej najvhodnejší slovenský ekvivalent a zároveň ju charakterizuje ako opak symetrie.

V angličtine, Oxfordský výkladový slovník charakterizuje asymetriu podobne ako gréčtina, ako nedostatok rovnosti, pravidelnosti a súmernosti. Cambridgeský slovník vysvetľuje asymetriu ako pojem, ktorý vyjadruje rozdiel medzi dvomi polovicami, stranami alebo časťami, ktoré nie sú rovnaké v tvare alebo veľkosti. Iné zdroje charakterizujú asymetriu ako absenciu alebo neprítomnosť symetrie, či dokonca ako jej porušenie alebo nedodržanie. V iných jazykoch, napríklad v nemčine (asymetrie), francúzštine (asymétrie), španielčine (asimetría), taliančine (asimmetria) alebo ruštine (асимметрия) má ten istý význam ako v slovenčine alebo angličtine.

Z hľadiska vojenskej terminológie je charakteristika pojmu asymetria nasledujúca. Vojenský terminologický slovník Ozbrojených síl Slovenskej republiky hovorí, že asymetria predstavuje nesúmernosť, ktorá sa v oblasti bezpečnosti prejavuje v počtoch, prostriedkoch, schopnostiach a účinkoch, pričom vyjadruje významný rozdiel v dosahovaní cieľov bezpečnostných aktivít. Kolektív autorov predmetného slovníka dodáva, že dosiahnutie asymetrie je podstatou vojenského umenia a hlavným predpokladom víťazstva.

Jurčák (2013) v nadväznosti na vyššie uvedené dodáva, že oblasť asymetrie môžeme definovať komplikovanú, ťažko predvídateľnú, s nejednoznačnou a neistou situáciou a s nedostatkom úplných a spoľahlivých informácií o zámeroch nositeľa asymetrickej hrozby. Podobné definície, ktoré

nemenia význam pojmu asymetria alebo z nej odvodených slov, môžeme nájsť aj v iných publikáciách, dokumentoch alebo zdrojoch¹ zaoberajúcich sa vojenskou alebo bezpečnostnou terminológiou.

Z hľadiska medzinárodnej bezpečnosti je možné asymetriu charakterizovať ako súhrn javov, procesov a udalostí, ktoré pod vplyvom globalizácie a stále hlbšieho prelinania vojenských, politických a ekonomických aspektov medzinárodných vzťahov vedú k destabilizácii medzinárodného bezpečnostného prostredia a zvyšovaniu nevypočítateľnosti, neurčitosti a neistoty v ďalšom vývoji medzinárodnej bezpečnosti (Ivančík, 2011). Medzinárodné bezpečnostné prostredie totiž nepredstavuje žiadny fiktívny pojem alebo prázdny priestor, ale skutočne existujúcu časť reálneho sveta s jeho prírodnou a spoločenskou zložkou, ktorá limituje možnosti vývoja jednotlivých štátov. Táto časť je pritom charakteristická určitým geografickým územím, geopolitickým prostredím, hodnotovou orientáciou, historickými, ekonomickými, sociálnymi, demografickými, kultúrnymi, ekologickými, vedecko-technickými a ďalšími faktormi (Židek – Cibáková, 2009).

2 Vojenské aspekty asymetrie

Postupné zhoršovanie globálneho bezpečnostného prostredia, rast nových bezpečnostných hrozieb, ako aj nedostatočné riešenie globálnych problémov ľudstva spôsobili, že štáty by mali byť v súčasnosti, pri obrane svojej slobody, suverenity, nezávislosti a teritoriálnej integrity, ochrane svojich záujmov a zaisťovaní bezpečnosti svojich občanov, schopné čeliť nielen vojenským, ale i nevojenským ohrozeniam. Negatívne prejavy prehlbujúcej sa globalizácie už dnes spôsobujú, že nevojenské, tzv. asymetrické hrozby začínajú prevládať nad vojenskými hrozbami, pričom ich prevaha v budúcnosti s najväčšou pravdepodobnosťou ešte viac vzrastie (Ivančík, 2011). Aj preto musia jednotlivé štáty budovať taký bezpečnostný systém, ktorého úlohou je podľa **Ušiaka** predchádzať vzniku konfliktov a krízových situácií, a zároveň vytvárať nástroje na zaistenie bezpečnosti v prípade negatívneho vývoja udalostí, zabezpečiť adekvátnu reakciu na ne a aj ich odstránenie v danom čase a priestore. (Ušiak, 2013)

Globalizácia totiž v súčasnosti predstavuje dynamické rozpínanie a prehlbovanie ekonomických, sociálnych a politických aktivít naprieč hranicami

¹ Napr: Terminologický slovník vybraných základných pojmov a skratiek z bezpečnostného prostredia a vojenstva alebo United States Department of Defence Military Dictionary, atď.

jednotlivých štátov, nárast intenzity vzájomnej prepojenosti jednotlivých aktérov tohto procesu a zároveň i zrýchľovanie spolupráce a súčinnosti na nadnárodnej úrovni. Takáto intenzívna internacionalizácia spolu s oslabovaním časových a priestorových bariér prinášajú so sebou okrem mnohých pozitív aj mnohé negatíva prejavujúce sa napríklad v zákerných akciách v asymetrických vojnách alebo zákerných teroristických úderoch (Eichler, 2010). Je preto nanajvýš pravdepodobné, že sa zvýši nielen počet asymetrických ozbrojených konfliktov, ale aj použitie asymetrických prostriedkov, spôsobov, foriem a metód v nich.

2.1 Asymetrický ozbrojený konflikt

Skôr ako sa dostaneme k charakteristike asymetrického ozbrojeného konfliktu, je nutné charakterizovať symetrický ozbrojený konflikt. Vojskí experti definujú symetrický ozbrojený konflikt ako rozsiahlu vojenskú konfrontáciu regulárnych ozbrojených síl zúčastnených štátov, príp. koalícií či integračných zoskupení (aliancií, paktov a pod.), ktorej výsledok je zväčša ľahko merateľný, napríklad oslobodením alebo obsadením určitého územia, zničením, porážkou alebo elimináciou známeho protivníka, dosiahnutím stanovených cieľov a pod.

Na rozdiel od symetrického ozbrojeného konfliktu, asymetrický ozbrojený konflikt predstavuje vojenskú konfrontáciu relatívne malého rozsahu alebo nízkej intenzity, v ktorej sa zúčastnené strany výrazne líšia svojou silou i taktikou. Zväčša sa jedná o konflikt, v ktorom superiorna externá vojenská sila, reprezentovaná štátom (alianciou, koalíciou, zoskupením), vstupuje do vojenskej konfrontácie s inferiornou internou vojenskou silou, reprezentovanou štátom alebo neštátnymi aktérmi, na teritóriu ktorých sa konflikt odohráva. Keďže „slabšia“ strana nemôže uspieť v otvorenej vojenskej konfrontácii, pretože jej možnosti, kapacity a disponibilné zdroje sú na neporovnateľne nižšej úrovni, snaží sa dosiahnuť úspech prostredníctvom asymetrických operácií a foriem boja (napr. teroristickými akciami podkopávacími vôľu a morálku vojakov, vyvolávacími strach a hrôzu u civilného obyvateľstva a šírenie protivojnových nálad ovplyvňujúcich podporu pre ďalšie vojenské operácie v ich domácich krajinách).

Termín asymetrický ozbrojený konflikt by sme tiež mohli chápať ako konflikt, v ktorom sú používané neočakávané a netradičné postupy s cieľom narušiť a podlomiť protivníkovu väčšiu silu, obísť jeho silné stránky a ohroziť ho s využitím jeho zraniteľných miest nepredpokladanými modernizovanými

technologiami alebo prostriedkami. Zároveň je možné chápať asymetrický ozbrojený konflikt ako asymetrický stret odchyľujúci sa od štandardných konfliktov a prístupov za účelom ovplyvnenia rovnováhy proti sebe stojacich síl (Krásny, 2003). Zväčša je spojený so zrútením štátnej správy a samosprávy, hospodárskeho systému a infraštruktúry. **Jurčák** (2013) na doplnenie uvádza, že asymetrický konflikt predstavuje konflikt, v ktorom štát a jeho ozbrojené sily sú konfrontované s protivníkom, ktorého ciele, organizácia, prostriedky alebo postupy boja nezodpovedajú konvenčným postupom vojny.

Na takéto chápanie pojmu asymetrický ozbrojený konflikt nadväzuje definícia asymetrickej vojny, ktorá bola použitá v roku 1997 v Národnej bezpečnostnej stratégii Spojených štátov amerických pre budúce storočie, čo je jeden zo základných dokumentov zaoberajúcich sa obrannou politikou USA. Asymetrická vojna je v ňom definovaná ako nekonvenčné prístupy, ktoré obchádzajú, alebo narušujú silu tým, že využívajú zraniteľné miesta. Avšak vzhľadom k tomu, že v súčasnosti nedochádza k rozsiahlym vojenským konfrontáciám, vyššie uvedená definícia má platnosť iba v obmedzenom rozsahu a nevysvetľuje dostatočne pojem asymetrická vojna. Na doplnenie je potrebné uviesť, že asymetrickú vojnu možno chápať ako stratégiu, taktiku a metódu vedenia ozbrojeného konfliktu, v ktorom pre dosiahnutia úspechu je nutné pochopiť asymetrické prístupy a spôsoby vedenia boja (vojny) a byť pripravený a schopný na ne reagovať (Krásny, 2003).

Typický príklad asymetrickej vojny predstavuje tzv. druhá iracká vojna, ktorá sa jednoznačne stala zároveň aj najkontroverznejšou vojnou celého postkonfrontačného obdobia. Skvelé vojenské víťazstvo USA a ich spojencov totiž nevedlo k mieru, ale premenilo sa na dlhú asymetrickú vojnu s množstvom asymetrických, najmä teroristických akcií a útokov vykonaných nielen v miestach bojov, ale aj v iných krajinách sveta (Eichler, 2010).

2.2 Asymetrické prístupy a operácie

Na základe vyššie uvedeného môžeme konštatovať, že cieľom inferiornej (slabšej) strany v asymetrickom konflikte (vojne) je prostredníctvom netradičných a nepredpokladaných akcií uskutočňovaných menšími jednotkami alebo skupinami, v niektorých prípadoch dokonca jednotlivcami, zasiahnuť zraniteľné miesta superiornej (silnejšej) strany, dosiahnuť neúmerne veľký účinok, podlomiť vôľu protivníka, oslabiť jeho úsilie a snahu pokračovať v konflikte, a naplniť tak svoje strategické ciele.

Pojem „*neúmerne veľký účinok*“ v tomto prípade predstavuje tú časť objektívnej reality, ktorá vyjadruje úspešné dosiahnutie strategických cieľov prostredníctvom nasadenia relatívne malého množstva síl a prostriedkov, pričom strategické ciele možno v tomto prípade dosiahnuť aj veľmi malou, alebo dokonca neúspešnou asymetrickou operáciou, avšak s veľkým psychologickým účinkom. Asymetrický prístup je preto najúčinnější vtedy, keď dokáže výrazne zasiahnuť a ovplyvniť vôľu a psychológiu protivníka a súčasne kompenzovať kvalitatívne a kvantitatívne nedostatky na strane útočníka.

Vojenské terminologické slovníky definujú asymetrické operácie ako operácie vedené pravidelnými ozbrojenými silami proti nepravidelným nepriateľským silám, ktorých spôsob boja a používané metódy či prostriedky sú v rozpore s medzinárodným vojnovým právom a so všeobecne uznávanými etickými a mravnými zásadami. Na základe predchádzajúcich informácií možno asymetrické operácie tiež definovať ako akcie menších taktických alebo operačných síl realizovaných s cieľom zasiahnuť zraniteľné miesta protivníka, dosiahnuť neúmerne veľký účinok, podlomiť jeho vôľu, oslabiť jeho úsilie vzdorovať a pokračovať v konflikte, a naplniť tak svoje strategické ciele. Metódy použité v asymetrických operáciách zodpovedajú taktickej úrovni, avšak psychologický účinok zodpovedá strategickej úrovni. Zameranie sa na strategický účinok je preto základným znakom asymetrie.

Pri hodnotení asymetrického prístupu a úspešnosti asymetrických operácií hrá z hľadiska dosiahnutia stanovených cieľov veľmi významnú úlohu efektivita. Efektívny asymetrický prístup umožní nielen dosiahnutie vlastných cieľov, ale s využitím fyzických a psychologických prvkov zároveň nabúra systém velenia a riadenia protivníka a znemožní mu dosiahnutie jeho vytýčených cieľov. Asymetrická operácia je tým efektívnejšia, čím väčší je jej účinok a čím väčšie škody spôsobí v porovnaní s vynaloženými silami a prostriedkami.

Asymetrické spôsoby boja sú používané na všetkých úrovniach vedenia konfliktu (vojny). Najväčší účinok má asymetrický prístup, ktorý je zameraný tak, aby mal strategické dôsledky bez ohľadu na úroveň, na ktorej bol použitý. To znamená, že sa stiera rozdiel medzi úrovňou, na ktorej bola akcia vykonaná a úrovňou, na ktorej sa prejavia jej dôsledky. Cieľom je ovplyvniť najvyššiu možnú úroveň.

Strategickú úroveň najviac ovplyvňujú asymetrické operácie, ktoré sa priamo dotýkajú národnej bezpečnosti a zahraničných záujmov štátov. Tieto operácie vyvolávajú aj najväčšiu pozornosť, lebo ich cieľom je ovplyvniť

základný výsledok konfliktu. Taktiež operácie na taktickej a operačnej úrovni môžu mať strategické dôsledky, čo je v podstate cieľom asymetrického prístupu.

Typickým príkladom takejto asymetrickej operácie bol bombový útok v Bejrúte v roku 1983 na americké kasárne (taktická úroveň), ktorého výsledkom bolo stiahnutie amerických ozbrojených síl z Libanonu v roku 1984 (strategická úroveň). Bolo dosiahnuté taktické aj strategické prevzatie a cena, ktorú musel útočník zaplatiť (pravdepodobne Sýria), bola minimálna v porovnaní s následným ochromením americkej vôle. Táto operácia vykonaná na taktickej úrovni mala obrovský strategický účinok a zároveň sa zabránilo Američanom vykonať odvetu konvenčnými zbraňami, lebo sa nepodarilo presne zistiť (dokázať), kto za týmto útokom skutočne stál. Iným, ešte známejším príkladom asymetrickej operácie sú teroristické útoky z 11. septembra 2001, pri ktorých spôsobené ekonomické škody, ale najmä psychologický účinok a ich následky boli absolútne neporovnateľné s vynaloženými silami a prostriedkami.

2.3 Asymetrický protivník

Asymetrický spôsob boja je, okrem vyššie uvedeného, charakteristický tiež využívaním taktiky „*udri a uteč*“. Jej podstata spočíva v tom, že spravidla malé skupinky bojovníkov operujúce v neprehľadnom teréne sa po útoku rýchlo premiestnia, alebo schovávajú do dopredu pripravených úkrytov v pre nich známom teréne skôr, než by ich nepriateľské jednotky mohli ohroziť. Ako neprestupný a neprehľadný terén asymetrický protivník s úspechom využíva aj husto obývané oblasti, ktoré superiórne sily, napriek početnej i technickej prevahe, v dôsledku veľkej koncentrácie obyvateľstva nemôžu permanentne kontrolovať a strážiť.

Dôležitú činnosť asymetrického protivníka predstavuje uskutočňovanie sabotáží, špionáže a prieskumu, pri ktorých často nadväzujú kontakt s miestnym civilným obyvateľstvom, pretože podpora zo strany civilného obyvateľstva je väčšinou základným predpokladom existencie takýchto jednotiek. Vzhľadom k povahe a cieľom pôsobenia asymetrického protivníka, vedú jeho bojové skupiny (jednotky) boj často tými najkrutejšími metódami, ktoré sú v rozpore s medzinárodnými dohodami alebo sú dokonca priamo zločinnými proti ľudskosti.

Aj tento fakt potvrdzuje, že pôsobenie asymetrického protivníka je veľmi rôznorodé a viacsmerné, všeobecne však predstavuje:

- činnosť protivníka, ktorý sa usiluje vyhnúť priamej konfrontácii s bojovou silou a schopnosťami nasadených jednotiek,
- úsilie vytvárať ochranný štít zneužívaním civilného obyvateľstva a dôležitej infraštruktúry na krytie vlastnej činnosti,
- využívanie výhod známeho terénu alebo zastavaného prostredia, jeho infraštruktúry a prítomnosti civilného obyvateľstva na partizánsky boj, teroristické útoky a kriminálne aktivity,
- rôzne druhy a formy aktivít, napríklad vo forme elektronického boja (rušenie komunikačných tokov, útoky na výpočtové a telekomunikačné centrá a zariadenia), alebo environmentálnych útokov (znečistenie, znehodnotenie vodných zdrojov, lokálneho životného prostredia, zásob potravín, a pod.),
- malé, precízne a presne mierené údery na obyvateľstvo alebo prvky štátnej správy, miestnej samosprávy alebo významné súčasti infraštruktúry,
- samostatné (izolované) pôsobenie jednotlivcov, dvojíc alebo malých skupín v konkrétnom cieľovom priestore, v ktorom sa nachádza relatívne veľký počet civilného obyvateľstva (úrady, trhoviská, centrá alebo prostriedky hromadnej verejnej dopravy, cirkevné objekty a pod.)
- súbežné (paralelné), súčasné alebo postupne synchronizované pôsobenie samostatných izolovaných skupín s cieľom dosiahnuť mohutný psychologický účinok na miestne obyvateľstvo veľkým rozsahom ľudských a materiálnych strát,
- úsilie zamerané na fyzickú likvidáciu alebo internovanie vybraných politických autorít s cieľom ich následného využitia ako prostriedku nátlaku pri vyjednávaní,
- úsilie na potlačenie alebo obmedzenie vplyvu štátnych alebo miestnych politických autorít,
- úsilie o narušenie centrálnej politickej a hospodárskej administratívy, dopravnej a energetickej infraštruktúry, alebo zdravotnej starostlivosti,
- úsilie zamerané na zmenu postojov a verejnej mienky obyvateľstva v prospech asymetrického protivníka.

3 Asymetrické hrozby

Výraz asymetrické hrozby sa začína objavovať na začiatku 90. rokov, kedy sa stále častejšie objavujú útoky relatívne malých a slabších skupín proti

vyspelým štátom (Thorton, 2007). Spravidla sa asymetrické hrozby chápu ako hrozby, ktoré pochádzajú od nešťátnych bezpečnostných aktérov, alebo vznikajú vo vzťahoch medzi rozdielnymi (nerovnako veľkými, či silnými a pod.) štátnymi bezpečnostnými aktérmi a môžu vyúsťovať do používania ozbrojeného násillia na dosahovanie politických cieľov.

V literatúre sa ako s ekvivalentom výrazu asymetrické hrozby možno stretnúť aj s výrazom neregulárne ohrozenia, ktorý sa používa na označenie všetkých typov nekonvenčných spôsobov prejavov nepriateľstva proti tradičným konvenčným silám protivníka. Ide o súhrn aktivít vojenskej, politickej, psychologickej a ekonomickej povahy vedených miestnymi aj nešťátnymi činiteľmi za účelom eliminácie či oslabenia autority vlády alebo presadenia vplyvu vonkajších síl za používania predovšetkým asymetrických metód (Labuzík a kol., 2012).

Asymetrické hrozby sa spájajú najmä s terorizmom, organizovanou zločinnosťou, ale aj s možnými surovinovými alebo informačnými vojnami, atď. To, čo robí asymetrické hrozby jednou z najpálčivejších tém súčasnosti je ich schopnosť zamerať sa de facto na čokoľvek a uskutočniť to kedykoľvek a kedykoľvek.

Potenciálne sa tieto hrozby môžu dotýkať ktorejkoľvek oblasti obrany a bezpečnosti, lebo sa zakladajú na snahe ekonomicky, politicky a vojensky slabších subjektov prekonať prevahu iných subjektov považovaných za nepriateľské. Zameriavajú sa na ich slabé miesta, pričom uplatňujú také metódy, ktoré sa líšia od noriem a zvykov medzinárodných vzťahov, nerešpektujú existujúce medzinárodno-právne zmluvy a dohody a pod. (Škvrnda, 2007). Pri použití lacných a na trhu dostupných prostriedkov sú tieto subjekty schopné útočiť na citlivé a zraniteľné miesta technologicky oveľa vyspelejšieho protivníka. Ako príklad možno uviesť tzv. „informačnú“ vojnu, pri ktorej je možné s relatívne nízkymi nákladmi paralyzovať spojenie, dopravu, energetické systémy, bankovníctvo, priemysel i obranné prostriedky, a to i technologicky oveľa vyspelejšej krajiny (Jurčák, 2012).

V rámci zavedenej vojenskej terminológie sú asymetrické hrozby definované ako hrozby vyplývajúce z možného použitia odlišných prostriedkov alebo metód zameraných na obídienie alebo potlačenie silných miest protivníka, pri súčasnom využití jeho slabých miest, na dosiahnutie neprimeraného výsledku. Najväčšie asymetrické hrozby v súčasnosti predstavujú najmä zbrane hromadného ničenia (Kazanský – Adašková, 2010) (jadrové, chemické, biologické a rádiologické zbrane), informačné operácie, elektromagnetický

impulz, improvizované výbušné prostriedky a terorizmus vo všetkých jeho formách).

Zdrojmi alebo komponentmi niektorých uvedených bezpečnostných hrozieb voči bezpečnostným záujmom štátov (spoločnosti) môžu byť zlyhávajúce štáty alebo neštátni aktéri (teroristické, pašerácke alebo extrémistické skupiny, skupiny organizovaného zločinu, náboženski fundamentalisti a pod.) s medzinárodnou pôsobnosťou a s deštruktívnym vplyvom na spoločnosť. Pretože presadzovanie cieľov, záujmov alebo politik týchto aktérov je v rozpore so slobodou, demokraciou, ľudskými právami alebo medzinárodným právom, ich otvorené vystúpenie a proklamovanie svojich cieľov nie je možné, uchylujú sa k asymetrickým, netradičným, spravidla latentným a drastickým praktikám, ktoré spôsobujú výrazné hmotné škody a nezmyselné obete nevinných ľudí (Jurčák, 2013).

3.1 Jadrové zbrane

Popri ropnom priemysle a priemysle komunikačných a informačných technológií snáď žiadne iné priemyselné odvetvie neovplyvňovalo vývoj vo svete tak výrazne a nie je predmetom takých ostrých diskusií ako práve využívanie jadrovej energie (Terem, 2011). Z vojenského hľadiska možno konštatovať, že žiadny iný druh zbraní, ako práve jadrové zbrane (využívajúce lavínovité, neriadené uvoľňovanie jadrovej energie alebo priamo štiepne produkty) neovplyvnili vývoj v oblasti vojenstva a medzinárodnej bezpečnosti a neboli predmetom takého množstva rokovaní, zmlúv a dohovorov, ako práve jadrové zbrane.

Jadrové zbrane, ich vývoj a šírenie, dali bezpečnostnej problematike nový rozmer, a preto diplomacie štátov sústredili všetky svoje prostriedky na zastavenie ich šírenia problémovými subjektmi štátneho i neštátneho charakteru. Štáty v mene kolektívnej bezpečnosti podpisovali zmluvy a dohody o obmedzení či zákaze zbraní a ich technológií, a medzinárodné summity mali zaisťiť budovanie dôvery medzi týmito štátmi (Terem, 2008).

Na svetovom trhu je dnes reálne možné získať jadrový materiál z obrovských zásob bývalého Sovietskeho zväzu, ale aj iných krajín, napriek tomu, že vlastníkmi jadrových zbraní sú iba štáty. Ak vylúčime možnosť krádeže alebo nákupu, žiadny neštátny aktér nemá k dispozícii takú kombináciu schopností, technických prostriedkov, teoretických znalostí a organizačný potenciál, aby ich dokázal vyrobiť. Výroba jadrových zbraní je totiž veľmi

náročná aj pre priemerne vyspelé priemyselné krajiny.

Práve preto bude aj v budúcnosti počet štátov, ktoré vlastnia, alebo sa im údajne podarilo tieto zbrane vyrobiť, veľmi malý. Sú to: USA, Rusko, Francúzsko, Veľká Británia, Čína, Izrael, India a Pakistan. Na základe viacerých faktov a indícií je možné predpokladať, že jadrové zbrane vlastní aj Severná Kórea a o ich výrobu sa snaží Irán. Z týchto štátov sú schopné medzikontinentálny útok vykonať len USA, Rusko, Francúzsko, Veľká Británia a s najväčšou pravdepodobnosťou i Čína. Vojskový jadrový program ostatných štátov nie je celkom jasný. Je možné, že niektoré štáty sú v tejto oblasti oveľa bližšie k svojim cieľom, ale vďaka najvyšším stupňom utajenia, ktoré sú vo vojenskom výskume v oblasti jadrových materiálov a raketového výskumu bežné, neexistujú o tom žiadne dostupné priame dôkazy.

V súvislosti s jadrovými zbraňami je nevyhnutné súčasne poukázať na to, že v blízkej budúcnosti najväčší vplyv budú zrejme mať jadrové zbrane v ich neletálnej podobe – ako generátory elektromagnetického impulzu označovaného ako HEMP (High Altitude Electromagnetic Pulse), ktorý môže vážne ohroziť všetky elektronické a informačné systémy (pozri ďalej).

3.2 Chemické zbrane

Chemické zbrane sú nazývané aj atómovou bombou chudobných. Preto sú veľmi rozšírené. Hoci chemické zbrane predstavujú prostriedky, ktoré môžu spôsobiť hromadné straty živej sily, sťažiť bojovú činnosť vojsk a zamoriť bojovú techniku a terén, zo všetkých zbraní hromadného ničenia sú práve tieto zbrane pokladané za najmenej škodlivé. Na druhej strane práve chemické zbrane sa dajú najľahšie získať. V histórii boli už použité mnohokrát.

Po prvýkrát boli použité už v 1. svetovej vojne nemeckou armádou. Chlór, použitý ako bojová zbraň, vtedy zasiahol 15 000 vojakov, z ktorých tretina zomrela, pretože neboli pripravení na chemický útok. Vo veľkom boli použité napríklad aj počas iránsko-irackej vojny, ale tiež proti búriacim sa Kurdom v Iraku. Navyše, chemickými zbraňami disponuje veľké množstvo štátov. Ku konvencii o ich zákaze sa síce pripojila veľká väčšina krajín, ale viacero štátov ako Čína, Kuba, Egypt, Irán, Sýria, Líbya, Izrael, Mjanmarsko, Severná Kórea, Tchaj-wan, Jemen alebo Pakistan sú podozrivé z udržiavania ich tajných zásob.

V skorom štádiu regionálneho konfliktu na operačnej úrovni môže už len samotná hrozba použitia chemických zbraní, podobne ako hrozba použitia jadrových zbraní, spôsobiť nečakané úspechy. Regionálny agresor môže

ohroziť chemickými zbraňami územie susedných štátov, čo môže mať významný strategický efekt za relatívne nízku cenu.

Medzi chemické zbrane patria najmä:

a) *nervovoparalytické látky*, ktoré patria k najúčinnejším druhom otravných látok. Sú to veľmi prudké jedy, ktoré vo forme pár, aerosólu alebo v kvapalnom stave vnikajú do organizmu dýchacími alebo tráviacimi orgánmi a neporušenou pokožkou, na ktorej nezanechávajú žiadne stopy. Pri prenikaní do organizmu nevyvolávajú jeho miestne poškodenie, ale spôsobujú ťažké poškodenie centrálnej nervovej sústavy a preto patria k nervovým jedom. Medzi nervovoparalytické otravné látky patria najmä: tabun, sarin, soman, látka VX a ďalšie.

b) *pluzgierotvorné látky*, čo sú kvapaliny, ktoré zamorujú terén po dobu niekoľkých týždňov až mesiacov, pričom vyvolávajú zmeny na pokožke, na ktorú prenikajú aj cez odev a obuv a cez pokožku sa následne vstrebávajú do tela. Po zasiahnutí sa na pokožke objavia pluzgiere, ktoré neskôr hnisajú a ťažko sa hoja. Patrí sem najmä destilovaný yperit, dusíkaté yperity, fosgenoxim a lewisit.

3) *všeobecne jedovaté látky*, ktoré prenikajú do organizmu len dýchacími cestami, zasahujú krv a centrálny nervový systém tým, že narušujú alebo úplne zastavia procesy oxyličovania krvi, čím zastavujú činnosť dýchacích orgánov. Medzi všeobecne jedovaté látky patrí napr. kyanovodík, fosgén, difosgén, trifosgén a chlórkyan.

4) *dráždivé otravné látky*, ktoré sa používajú na dočasné vyradenie živej sily, na výcvik vojakov a na potlačanie demonštrácií a iných policajných zásahov. Sú používané vo forme aerosólov a dráždia oči a horné dýchacie cesty. Medzi dráždivé látky patria: látka CS a CR, chlóracetofenón, arzíny a adamzit.

5) *psychoaktívne látky*, ktoré majú rôzne princípy účinku, od psychóz až po extrémne zníženie krvného tlaku. Psychoaktívne látky sa najčastejšie používajú vytváraním aerosólových oblakov a takéto napadnutie patrí k jedným z najefektívnejších zasiahnutí živej sily. Medzi tieto látky patrí napr. látka BZ a LSD.

3.3 Biologické zbrane

Kým najväčšou hrozbou 20. storočia boli jadrové zbrane, existuje reálny predpoklad, že v 21. storočí budú postupne tieto zbrane pokladané za

druhoradé a ich miesto zaujmú zbrane biologické. Dôvodov je niekoľko. Dynamický vývoj v oblasti genetického inžinierstva a neustále zlepšovanie výrobných techník v predmetnej oblasti spôsobil, že dnes je možná výroba nielen väčšieho množstva rôznych toxínov a virulentných organizmov, ale aj ich genetická modifikácia, ktorou získali nepatogénne organizmy patogénny charakter, a ich šírenie, ktoré predtým prebiehalo len prirodzeným spôsobom, je dnes možné prostredníctvom rôznych infekčných a toxických agentov (McGovern, Christopher, 2001). Zároveň sú biologické zbrane oveľa lacnejšie ako jadrové, sú taktiež smrteľné, ľahšie sa premiestňujú, dajú sa ľahšie ukryť pred zrakmi inšpektorov a čo je asi najdôležitejšie – je možné ich nasadiť spôsobom, ktorý bráni tomu, aby bol vypátraný ten, kto stojí v pozadí útoku.

Konvencia o biologických zbraniach z roku 1972 síce ich vlastníctvo nedovoľuje, ale existujú presvedčivé dôkazy o tom, že Sovietsky zväz a niektoré jeho nástupnícke štáty pokračovali v práci na vojenských biologických programoch minimálne do roku 1992. Zároveň je možné, že aj ďalšie štáty ako Čína, Irán, Izrael, Líbya, Sýria, Severná Kórea alebo Tchaj-wan biologické zbrane vyrábali, alebo dokonca stále vyrábajú.

O použití biologických zbraní na taktickej úrovni platí to isté, čo o chemických zbraniach. Ich použitie proti civilnému obyvateľstvu môže mať rovnaký dopad ako použitie chemických zbraní, pretože použitie čo i len malého množstva antraxu (sneti slezinnej) môže zablokovať celú zdravotnú infraštruktúru. A ak sa tejto hrozbe venuje dostatočná publicita zo strany médií, môže vyvolať zmenu strategického rozhodnutia.

Ako už bolo uvedené vyššie, základnou výhodou biologických zbraní je to, že nie je možné spoľahlivo určiť, kto je za útok zodpovedný. Ak by ich použili špeciálne jednotky alebo teroristi, bolo by veľmi zložité dokázať spojitosť určitej mocnosti s konkrétnym útokom. A to aj v prípade, že by táto mocnosť mala motiváciu pre takýto útok, alebo by dokonca bola podozrivá z jeho spáchania. Práve preto biologické látky predstavujú ideálnu asymetrickú zbraň. Útok môže byť vykonaný na operačnej úrovni, ale jeho vplyv bude strategický. Na strategickej úrovni, napríklad v prípade útoku proti svetovej veľmoci, majú biologické zbrane v porovnaní s jadrovými veľa predností. Najmä ich pomerne ľahká príprava a doprava do cieľovej oblasti a aj samotné použitie môžu prebiehať pomerne nenápadne. Navyše v prípade použitia látky s dlhšou inkubačnou dobou by bol biologický útok pravdepodobne spozorovaný oneskorene.

Nenáročná výroba, relatívne ľahká preprava a možnosť ukrytia

biologických zbraní ich predurčujú pre použitie v nezávislých teroristických skupinách. Na druhej strane toto všetko, vrátane dopravy a použitia v cieľovej oblasti, si vyžaduje vysoké organizačné schopnosti, teoretické vedomosti aj praktické skúsenosti, chladné hlavy (aj ruky), koncepciu a dlhodobé plánovanie. A práve tieto vlastnosti a schopnosti často radikálnym teroristickým skupinám chýbajú.

3.4 Rádiologická zbraň

Rádiologická zbraň, alebo presnejšie rádiologická disperzná zbraň, je vo verejnosti skôr známa ako špinavá bomba. Základným materiálom je vysoko aktívna rádioaktívna látka s vhodnými chemickými a fyzikálnymi vlastnosťami, ktorá sa v mieste použitia rozptýli pomocou klasickej výbušniny alebo iným spôsobom v závislosti na charaktere príslušnej látky. Potrebnú rádioaktívnu látku je možné získať na pracoviskách, kde sa využívajú silné rádioaktívne žiariče v rôznych aplikáciách, napríklad v medicíne rádioterapeutické zdroje alebo v priemysle priemyselne ožarovače. V celom rade krajín s nedostatočnou infraštruktúrou nie sú takéto pracoviská dostatočne zabezpečené, čím môže pomerne ľahko dôjsť k odcudzeniu zdrojov buď priamo z pracoviska, alebo počas prepravy týchto žiaričov. V súčasnej dobe je celosvetovým problémom zabrániť nezákonnej preprave rádioaktívnych látok, ktoré by potenciálne mohli slúžiť na výrobu špinavej bomby.

Kým na začiatku 90. rokov medzi pašovanými materiálmi mali väčšie zastúpenie jadrové materiály, tak v posledných rokoch prevažovali hlavne rádioaktívne materiály. Tento trend pokračuje, avšak pozitívom je, že v dôsledku inštalácie účinných detekčných systémov na hraničných priechodoch, letiskách a v prístavoch sa celkový objem pašovaných rádioaktívnych materiálov postupne znižuje. Špinavá bomba najčastejšie využíva nálože s konvenčnou náplňou (napr. trinitrotoluénom) k rozptýleniu rádioaktívnych materiálov, pričom v porovnaní s jadrovými bombami je jej bezprostredný ničivý účinok zanedbateľný. Jej pôsobenie (okrem psychologických aspektov) spočíva najmä v zamorení určitého územia rozptýlenými rádioaktívnych látkami, ktoré zamoria povrch terénu alebo budov a tiež do určitej miery aj vzduchu. Osoby nachádzajúce sa v mieste takéhoto teroristického útoku budú ožiarené ako vonkajším ionizujúcim žiarením, tak aj vnútornou kontamináciou rádioaktívnymi látkami, ktoré sa do organizmu dostanú inhaláciou. Najčastejšie používanými materiálmi pre tento účel sú žiariče emitujúce prenikavé gama žiarenie, ako

napríklad kobalt 60 (Co-60), cézium 137 (Cs-137), irídium 192 (Ir-192). Pre použitie pripadajú do úvahy tiež beta žiariče ako napríklad stroncium 90 (Sr-90) alebo tiež alfa žiariče, najmä amerícium 241 (Am-241) a plutónium 238 (Pu-238) (Sabol a kol., 2012).

Charakteristickými rysmi rádiologického terorizmu, ale rovnako tak všeobecne CBRN (chemical, biological, radiological, nuclear) terorizmu, je skutočnosť, že by mohol byť realizovaný na miestach s veľkou koncentráciou osôb (napr. v metre, v dopravných prostriedkoch, na staniciach, letiskách, obchodných centrách, športových alebo kultúrnych zariadeniach a pod.), významných objektoch (napr. V rôznych úradoch, nemocniciach, bankách, médiách, výrobných závodoch a pod.), alebo v menšej miere využitím systémov považovaných za hermetické (napr. v rozvodoch pitnej vody). Výsledkom útoku by bol veľký počet zasiahnutých osôb (predovšetkým civilných), jednak nevybavených potrebnými ochrannými prostriedkami a jednak nepripravených na podobné prípady. Ďalším špecifickým prvkom týchto útokov je fakt, že by boli vykonané bez varovania, bez výstrahy a anonymne (Středa, 2005).

V prípade odhalenia rádiologického útoku až po určitej dobe, napríklad na základe symptómov onemocnenia zasiahnutých osôb spôsobom typickým pre vysoký stupeň ožiarenia, alebo náhodnou detekciou nadmerných radiačných úrovní, došlo by k rozšíreniu rádioaktívneho zamorenia tak ľuďmi a dopravnými prostriedkami, ako aj meteorologickými vplyvmi (napr. dážď, smer a sila vetra a pod.) i do pomerne vzdialenejších miest. Zničené by bola aj veľká časť vegetácie. Mimo týchto priamych účinkov žiarenia by mimoriadne dôležitú úlohu zohrávali i psychologické efekty použitia rádiologickej bomby ako sú napríklad chaos, panika, masový útek z miest sprevádzaný zápchami, davovou hystériou, atď. (Sabol a kol., 2012).

3.5 Ďalšie zbrane a prostriedky hromadného ničenia

V nadväznosti na vyššie uvedené informácie týkajúce sa asymetrických hrozieb v podobe jadrových, chemických, biologických a rádiologických zbraní hromadného ničenia je nutné zdôrazniť, že v rámci búrlivého vedecko-technického rozvoja je veľmi pravdepodobné, že v bližšej či vzdialenejšej budúcnosti budú objavené, vyrobené a pripravené na použitie nové druhy zbraní a prostriedkov hromadného ničenia, ktoré svojimi účinkami prevýšia súčasné a ktoré by mohli predstavovať vysoko nebezpečné asymetrické hrozby. Mohlo by ísť o:

a) *Ekologické zbrane* – nakoľko už od začiatku 70. rokov minulého storočia sa hovorí o ekologickej vojne, teda o zámernom narušovaní životného prostredia bojujúcimi stranami s využitím prírodných zákonov, nových vedeckých poznatkov a moderných technických prostriedkov. Ekologické (geofyzikálne) zbrane boli v centre pozornosti predovšetkým v priebehu a tesne po skončení americkej agresie vo Vietname, kde došlo zo strany USA k rozsiahlemu využitiu niektorých nových druhov bojových prostriedkov narušujúcich životné prostredie (ovplyvnenie zrážkovej činnosti, rozrušovanie vrchnej pôdnej vrstvy a ničenie vegetácie). Prostriedky ekologickej vojny je možné rozdeliť na zbrane, ktoré pôsobia na:

- atmosféru (meteorologická zbraň, ozónová zbraň, ovplyvňovanie teplotného režimu, umelé vytváranie alebo rozpúšťanie hmly)
- litosféru (umelé zemetrasenie a prílivové vlny, ničenie vegetácie, likvidácia lesných plôch, zámerné spôsobené lesné požiare, záplavy, zosuvy pôdy a pod.)
- hydrosféru (manipulácia s akustickými a elektromagnetickými vlastnosťami vôd).

b) *Lúčové zbrane* – ich použitie v symetrickom, ale aj asymetrickom konflikte sa považuje za pravdepodobné najmä v kategóriách: laserová zbraň, časticová zbraň alebo rádiová zbraň, t.j. zbraň využívajúca elektromagnetické žiarenie v pásmach submilimetrových a milimetrových vln. V prípade lúčových zbraní by mal byť ich škodlivý účinok porovnateľný so žiarením prírodných rádionuklidov a kozmickým žiarením, avšak jeho intenzita by mala byť niekoľkonásobne vyššia.

c) *Aerosolové zbrane* – sú podľa rozsahu svojho pôsobenia porovnateľné s jadrovými prostriedkami malej mohutnosti. Aerosolové výbušné systémy sú založené na princípe rozptylu (rozprášenía) kvapalného paliva vo vzduchu (pri normálnom atmosférickom tlaku), s vytvorením výbušného oblaku, ktorý je schopný v požadovanom okamihu detonovať. Ako palivo sa najviac osvedčili výbušné uhľovodíky ako etylénoxid, propylnitrát, metylperoxid, diboran alebo asymetrický dimetylhydrazín a metán. Keďže aerosolové výbušné zmesi majú podľa použitej chemickej látky účinok tlakový, zápalný a psychický, využívať by sa mali na veľkoplošné ničenie živej sily, bojovej techniky, oporných

bodov alebo palebných postavení. Výhodou je možnosť ich aplikácie v danom priestore a iniciácie až v potrebnom čase.

d) *Inteligentnú kontajnerovú muníciu* – t.j. muníciu s kombinovanými účinkami, ktorá umožňuje súčasne ničiť živú silu, obrnenú techniku a zároveň pôsobiť ako zápalný prostriedok. Inteligentná kontajnerová munícia je tvorená početnou náplňou malých bombičiek (tzv. submuníciou) padajúcich k zemi rozptýlene, čím je zabezpečená výrazne vyššia pravdepodobnosť zásahu bodových a plošných cieľov. Rozptyl submunície a teda aj obrazec zasiahnutia cieľovej plochy ovplyvňuje predovšetkým výška, pri ktorej dôjde k roztvoreniu kontajneru. Všeobecnou snahou je dosiahnuť čo najväčšiu výšku na roztvorenie kontajneru, zvýšiť tak plošný účinok a zároveň získať čas pre individuálne navedenie submunície na cieľ. Preto bude tento druh munície s najväčšou pravdepodobnosťou používaný prevažne letectvom. Pri dopade submunície na cieľ je iniciovaná trhavina s kumulatívnym účinkom výbuchu, pri ktorom dochádza k rozkladu kovového tela bombičky. Vzniknuté črepiny ničia živú silu. Súčasne je na úlomky roztrhnutý zirkóniový krúžok v zadnej časti tela submunície, pričom vzniknuté zirkóniové črepiny ľahko zapália horľavé látky a predmety.

e) *Výrony nebezpečných chemických látok z infraštruktúry* – v celom rade hospodárskych objektov priemyselne vyspelých štátov sa vyrábajú, skladujú a spracovávajú mnoho tonové množstvá nebezpečných chemických látok. Ničením týchto objektov (chemických zariadení a objektov chemického výskumu) môže asymetrický protivník zapríčiniť a spôsobiť zložité havarijné situácie charakterizované tzv. výronom (únikom) nebezpečných chemických látok (ich vytečenie, rozliatie alebo vyparenie). V dôsledku takejto situácie, aj keď asymetrický protivník v ozbrojenom stretnutí nepoužije zbrane hromadného ničenia, môžu na napadnutom území vzniknúť rozsiahle pásma chemického zamorenia so zraňujúcimi, prípadne usmrcujúcimi účinkami na bojujúce jednotky a/alebo civilné obyvateľstvo. Za nebezpečné chemické látky z infraštruktúry sa považujú toxické látky silne pôsobiace na ľudský organizmus, používané v priemysle vo veľkom rozsahu, ktoré môžu v dôsledku havárie (zničenia) objektu alebo dopravného prostriedku ľahko unikať do atmosféry a svojim toxickým účinkom hromadne zasiahnuť vojská i civilné obyvateľstvo. Z hľadiska toxicity a množstva výskytu nebezpečných chemických látok v priemyselných objektoch potenciálne najväčšie nebezpečenstvo predstavujú:

chlór (Cl_2), amoniak (NH_3), kyanovodík (HCN), fosgén (COCl_2) a formaldehyd (HCHO). Okrem nich vážne nebezpečenstvo predstavujú aj sulfán (H_2S), sírouhlík (CS_2), oxid siričitý (SO_2), fluorovodík (HF), chlór vodík (HCl), chlorid fosforitý (PCl_3) a nitrózne plyny.

f) *Nekonvenčné zbrane a bojové prostriedky* – k nekonvenčným bojovým prostriedkom predstavujúcim asymetrickú hrozbu patria akustické zbrane, svetelné zbrane a ostatné špeciálne druhy zbraní alebo prostriedkov, pričom vývoj nových druhov zbraní sa v niektorých prípadoch uberať aj netradičným smerom. Za bojový prostriedok – asymetrickú hrozbu je možné považovať aj letiace veľké dopravné lietadlo riadené pilotom – samovrahom smerujúce na významné hospodárske, obchodné alebo riadiace centrum štátnej správy za účelom jeho zničenia a usmrtenia alebo zranenia veľkého počtu osôb a spôsobenia rozsiahlych materiálnych škôd. Pri zhodnotení následkov v prípade zničenia Svetového obchodného centra v New Yorku je možné zaradiť takúto zbraň do kategórie nových druhov prostriedkov hromadného ničenia.

3.6 Informačné operácie

Rýchly a spoľahlivý prenos obrovského množstva informácií spolu s ich efektívnou výmenou v súčasnosti zasahujú do všetkých sfér ľudskej spoločnosti a výrazne ovplyvňujú drvivú väčšinu pracovných činností. To znamená, že prostredie, v ktorom už teraz prebiehajú, ale najmä v budúcnosti budú prebiehať informačné operácie, sa nachádza všade okolo nás, od jednotlivých osobných počítačov, cez verejné a súkromné, úradné alebo firemné počítačové siete, až po celosvetové informačné siete a databanky. Toto prostredie zahŕňa aj všetky prostriedky komunikácie a masmédií.

Práve masmédiá predstavujú nielen ideálny cieľ, ale zároveň aj nástroj pre vedenie informačných operácií, pretože prostredníctvom masmédií je možné šíriť skreslené alebo dokonca i úplne nepravdivé informácie, ktoré sa následne dostávajú k obrovskému množstvu potenciálnych obetí. Šírením dezinformácií prostredníctvom masmédií je totiž možné veľmi účinne manipulovať s verejnou mienkou. V kombinácii informačných operácií s reálnymi hrozbami a skutočnými udalosťami možno dosiahnuť veľmi silný synergický efekt, nakoľko to, čo ľudia vidia, počujú a čítajú formuje ich vnímanie predkladaných faktov a tým aj ovplyvňuje ich mienku o tom, ktorá strana konfliktu je v práve alebo v nepráve, kto je útočník a kto poškodený, atď.

Informačné operácie budú pravdepodobne vedené prostredníctvom počítačových sietí. Budú napadnuté otvorené i chránené systémy (vojenské i civilné), pretože aj dobre chránené vojenské i civilné informačné systémy sú vo veľkej miere závislé na verejných komunikačných linkách a komunikačných uzloch. Vo všeobecnosti môžu byť použité dva základné typy operácií. V prvom prípade môžu byť cieľom samotné informačné systémy s úmyslom zničiť samotné informačné systémy, ako aj systémy, ktoré sú na nich priamo závislé. Druhý typ operácií využíva informačné technológie ako nástroj na manipuláciu a zneužívanie cudzích informačných systémov, na krádeže a pozmeňovanie dát, priemyselnú špionáž, prípadne na preťaženie a zahltenie informačných systémov.

3.7 Improvizované výbušné prostriedky – IED

V súčasných asymetrických ozbrojených konfliktoch sú jednotky a jednotlivci stále viac ohrozovaní nástražnými výbušnými prostriedkami (IED – Improvised Explosive Devices). IED sa stali významným nástrojom boja pri vedení asymetrického konfliktu, pri ktorom „slabší protivník“ využíva výhody kombinovaného účinku použitia IED. Na jednej strane je to samotný ničivý účinok zariadenia a na druhej strane je to veľmi významný psychologický účinok na vojakov, jednotky, verejnú mienku a vlády štátov koalície, ktoré vyslali svoje vojská do operácie, ako aj na miestne obyvateľstvo.

IED predstavujú zariadenia vyrobené a/alebo umiestnené improvizovaným spôsobom, ktoré obsahujú deštručné, smrtiace, škodlivé, pyrotechnické alebo zápalné chemické látky, a ktoré sú skonštruované na zabíjanie, ničenie, vyradenie z prevádzky, narušenie alebo odvedenie pozornosti. IED preto majú významné strategické, operačné i taktické účinky, ktoré ohrozujú splnenie cieľov operácií. Výhodou IED je tiež ľahká dostupnosť materiálu na ich výrobu a pomerne jednoduchá konštrukcia. Môžu obsahovať vojenský materiál, ale obyčajne sa vyrábajú z nevojenského materiálu.

Nie všetky prípady použitia výbušných systémov je však možné považovať za IED. Kým napríklad ručný granát umiestnený v sklenom pohári s vytiahnutou poistkou a nastražený tak, aby došlo k rozbitiu pohára, alebo mínometný granát umiestnený vo vreci s pieskom a aktivovaný elektrickou rozbuškou, alebo vesta samovražedného útočníka, ktorá obsahuje výbušninu a ocelové prvky (gulôčky, skrutky, matice a pod.) na zvýšenie ničiaceho účinku jednoznačne patria medzi IED, tak ručný granát bez modifikácie vhodný do

budovy alebo zhodený z mosta, alebo granát odpálený z granátometu alebo iného originálneho zariadenia, prípadne pozemná mína umiestnená na vozovke s krajinicami so štandardným roznetovým zariadením míny nepatria medzi IED.

Jeden zo základných asymetrických prvkov použitia IED reprezentujú samovražedné bombové útoky, ktoré predstavujú mimoriadne závažnú hrozbu nielen pre vojakov, ale aj civilné obyvateľstvo. Samovražedný útok alebo samovražedný atentát je charakterizovaný ako útok, pri ktorom útočník (buď jedna osoba alebo skupina osôb) plánuje zabiť väčšie množstvo ľudí a pri útoku sám, v jeho dôsledku zomrie. Keďže cieľom útoku je zabiť čo najviac ľudí, často sa vykonávajú v miestach s veľkou koncentráciou ľudí (napríklad na trhoviskách, v kostoloch, v hromadných dopravných prostriedkoch a pod). Účinok výbušniny je zväčša zosilnený pridaním rôznych zraňujúcich fragmentov (oceľové guľky, matice, skrutky, klince, atď.).

Samovražední útočníci pritom plánujú a realizujú svoje útoky rôznymi spôsobmi. Hlavný rozdiel spočíva v použití rôznych prostriedkov na dopravu IED do priestoru útoku. Medzi dva hlavné spôsoby samovražedného útoku patrí použitie dopravného prostriedku naplneného výbušninami, alebo výbušniny pripevnené na vlastnom tele atentátnika. Podľa toho je možné rozlíšiť nasledovné typy samovražedných útokov:

a) samovražedný útok pešo:

- IED predstavuje výbušná vesta alebo výbušný pás,
- IED je umiestnené v taške,
- IED je umiestnené v tele útočníka (v análnom otvore alebo v žalúdku),

b) samovražedný útok s využitím dopravného prostriedku:

- IED je umiestnené vo vozidle (VBSIED – Vehicle Borne Suicide),
- IED je umiestnené na motocykli alebo bicykli,
- IED je umiestnené v káre (vozíku) ťahanej zvieratami.

Veľký problém takéhoto asymetrického útoku spočíva v rozpoznaní samovražedného útočníka. Útok je spravidla veľmi rýchly, neočakávaný a útočník sa v dave nedá rozpoznať. Chybný úsudok a usmrtenie nevinnej osoby by malo za účinok veľmi negatívnu verejnú mienku a stratu podpory od miestneho obyvateľstva. V prípadoch kedy je podozrivá osoba odhodlaná na samovražedný útok je však rýchla smrtiaca sila jediná možná reakcia, a preto brániace sa jednotky musia byť pripravené strieľať na podozrivého či už z úkrytu alebo s čo najväčšej vzdialenosti.

3.8 Elektromagnetický impulz – HEMP

Veľmi nebezpečnou, i keď ešte stále nie celkom docenenou, asymetrickou hrozbou je elektromagnetický impulz označovaný ako HEMP (High Altitude Electromagnetic Pulse). HEMP je hlavným vedľajším produktom atómového výbuchu vo veľkej výške (30 - 50 km) nad zemou. Pri výbuchu atómovej zbrane nízko nad zemou prevládajú priame následky, najmä termické a mechanické (svetlo, teplo, tlak a určitá zvyšková radiácia). Jedným z nepriamych následkov atómového výbuchu je práve elektromagnetický impulz HEMP, ktorý vzniká premenou gama žiarenia v atmosfére Zeme. Čím vyššie je výbuch vykonaný, tým má menej priamych následkov, ale tým väčší je jeho nepriamy dôsledok – elektromagnetický impulz.

Jednou z najúdernejších zbraní z oblasti zbraní elektromagnetického impulzu je takzvaná e-bomba. Táto "High Power Microwave" alebo mikrovlnná bomba je schopná bleskovo vyslať krátky, ale veľmi intenzívny elektromagnetický impulz a tým ochromiť všetky elektrické prístroje v okruhu stoviek metrov. Telefóny a rádiá sa následkom takéhoto impulzu stanú nepoužiteľnými, počítačové disky sa vymažú, autá a iné prostriedky so zabudovanou elektronikou zapalovania zostanú stáť a lietadlá alebo vrtuľníky nemôžu štartovať.

HEMP zasahuje všetky prístroje, ktoré využívajú elektroniku. Absolútna väčšina elektronických systémov ako napríklad komerčné počítače, televízne prijímače, rádiá, telefónne systémy, dopravné prostriedky, lietadlá alebo satelity nie sú chránené proti impulzom HEMP. Len veľmi málo civilných a vojenských systémov je proti HEMP naozaj účinne chránených. Z hľadiska účinku by bol optimálny výbuch mimo zemskej atmosféry, aby gama žiarenie muselo preniknúť celou atmosférou. Výbuch mimo atmosféry Zeme preto ponúka mocnostiam použiť atómové zbrane neletálnym spôsobom. Napríklad výbuch 20 kilotonovej atómovej bomby vo výške 150 km nevyvolá skoro žiadnu postrehnuteľnú radiáciu, či tepelnú alebo tlakovú vlnu.

Otázky však vyvolávajú predpokladané účinky HEMP, ktoré nútia svetové i regionálne veľmoci k opatrnosti. Bol by napríklad mimo-atmosférický atómový výbuch, na následky ktorého by síce nikto nezomrel, ale spôsobil by obrovské materiálne škody, dostatočne silnou zámienkou, aby vyvolal nemilosrdnú atómovú odvetu? Mohlo by sa stať, že hoci by pri mimo atmosferickom atómovom výbuchu nikto nezomrel na následky tepelnej a tlakovej vlny, alebo prenikajúcej radiácie, napriek tomu by spôsobil v zasiahnutej krajine veľké

straty na životoch?

3.9 Terorizmus

Vývoj bezpečnostnej situácie vo svete po skončení studenej vojny a zvlášť po útokoch z 11. septembra 2001 obrátil pozornosť politikov, bezpečnostných expertov a ďalších odborníkov, ako aj širokej verejnosti k otázkam možného zneužitia zbraní hromadného ničenia a nebezpečných materiálov teroristickými skupinami.

K nárastu hrozby terorizmu ako asymetrickej hrozby spojenej s možným použitím zbraní hromadného ničenia došlo v období po skončení studenej vojny, a to pod vplyvom niekoľkých, síce vzájomne odlišných, ale často úzko súvisiacich faktorov. Prvý spočíva v celkovej premene sveta vyvolanej zrútením socialistického tábora na konci 80. rokov minulého storočia a prechodom od bipolárneho k unipolárnemu systému medzinárodných vzťahov. Uvedený posun bol sprevádzaný dezintegráciou vtedajších mocenských celkov a oslabením, príp. úplným zrútením oficiálnych štruktúr v niektorých oblastiach (napr. v Afrike alebo v niektorých krajinách bývalého Sovietskeho zväzu). Štátna moc stratila vo viacerých prípadoch na kratšie či dlhšie časové obdobie schopnosť kontrolovať dianie na svojom území, vrátane kontroly a manipulácie so zbraňami hromadného ničenia, s materiálmi určenými pre vedecké pokusy a pod. Tie sa tak stali ľahšie dostupnými pre skupiny organizovaného zločinu i pre teroristické skupiny.

Druhý hlavný faktor predstavuje rýchlo postupujúci proces globalizácie. Ten vytvára podmienky pre oveľa väčšiu mobilitu obyvateľstva, vďaka ktorej môžu teroristi ľahšie prenikať na územie cieľových štátov. Zaisťuje tiež kvalitnejšie systémy komunikácie (satelitné telefóny, internet), ktoré teroristom umožňujú koordinovať akcie i na väčšie vzdialenosti. Prejavom globalizácie a nástupu tzv. informačného veku je tiež nárast vplyvu hromadných oznamovacích prostriedkov, prostredníctvom ktorých môžu teroristi upútať pozornosť svetovej verejnosti.

Tretí faktor, napomáhajúci k rozvoju nekonvenčného terorizmu, spočíva v rýchlom vedecko-technickom rozvoji, ktorý prebieha v posledných desaťročiach. Ten prináša stále dokonalejšie, účinnejšie a jednoduchšie ovládateľné nástroje zabíjania, ktorých sa môžu teroristi zmocniť, poprípade si ich vyrobiť. Spôsobuje tiež to, že nebezpečné látky sú viac ako kedykoľvek predtým využívané v bežnom priemysle (napr. vo sfére jadrovej energetiky), čím

sa teroristom otvára nový priestor k ich získaniu alebo k vypusteniu do voľného priestoru cestou úmyselného vyvolania havárie.

Štvrtý faktor predstavuje už zmienená dezintegrácia moci v niektorých štátoch či regiónoch a nárast počtu sfér mierového využívania nebezpečných substancií, čo vedie k väčšej dostupnosti jadrových, chemických, biologických alebo rádiologických zbraní pre teroristov. Súčasne sa im tým ponúkajú lepšie možnosti vyrobiť si príslušné zbrane. Návody na zhotovenie jednoduchších z nich sa šíria v podstate verejne (napr. prostredníctvom internetu). Výrobu zložitejších môžu zaistiť profesionálni vedci, ktorí zvlášť v niektorých oblastiach, typicky v priestore bývalého Sovietskeho zväzu, zostali po ukončení zbrojných programov bez práce a zodpovedajúceho sociálneho zabezpečenia.

Piaty faktor spočíva v premene samotného terorizmu, ktorý sa za posledné dve desaťročia stal medzinárodným, resp. globálnym javom. Internacionalizácia sa pritom nedotkla len spôsobu vykonávania jednotlivých aktov (príprava akcií v medzinárodnom meradle, zapojenie občanov viacerých štátov do útokov a pod.), ale rovnako aj motivácie skupín, ktoré v mnohých prípadoch prešli od cieľov lokálneho alebo regionálneho charakteru (napr. oslobodenia Palestíny) k cieľom týkajúcim sa celkového usporiadania sveta (napr. snaha o odstránenie či obmedzenie moci USA).

Dôležité miesto medzi teroristickými skupinami v poslednej dobe zaujali zoskupenia, ktoré nemajú tradičnú politickú povahu, ale vymedzujú sa skôr nábožensky. Tieto zoskupenia vidia často svetové dianie iba v čierno-bielych farbách a svoj boj proti svetovému systému považujú za súčasť globálneho stretu dobra a zla, v ktorom je podľa ich názoru dovolené používať akékoľvek prostriedky. Dnes je pritom arzenál teroristov omnoho rozmanitejší ako v minulosti, pretože zahŕňa moderné a sofistikované zbrane spolu s ďalšími nebezpečnými prostriedkami, vrátane potenciálneho použitia jadrových, chemických, biologických alebo rádiologických zbraní.

Teroristické akcie boli, sú a aj budú vykonávané rôznymi teroristickými organizáciami podporovanými štátmi, organizovaným zločinom a rôznymi neštátnymi organizáciami, ktoré pôsobia mimo legálneho rámca medzinárodných vzťahov. Teroristické skupiny, ktoré sú podporované neštátnymi organizáciami, väčšinou nemajú také materiálne vybavenie ako štátom podporované teroristické skupiny, ale zato ich členovia sú ochotní používať také radikálne technológie, ktoré by boli pre akýkoľvek štát neprijateľné. Vzhľadom na to, že vo svete vzrastá dostupnosť rôznych zbraní, ktoré donedávna vlastnili iba štáty, teroristické skupiny sú schopné dosahovať

„veľké úspechy“ s minimálnymi stratami.

Preto je nutné si uvedomiť, že v súčasnosti už nejde o terorizmus, aký existoval na zemi po stáročia, ale o terorizmus, ktorý môže v súčasnosti zasiahnuť kohokoľvek, kdekoľvek a kedykoľvek, a ktorý je zameraný na masovú deštrukciu materiálnych hodnôt a masové zabíjanie nevinných civilistov (Ivančík, Kelemen, 2010). Teroristom už nejde o konkrétnu vraždu na konkrétnom mieste. Predovšetkým chcú na seba upozorniť, varovať svojich protivníkov a inšpirovať svojich priaznivcov. Preto dnes nie je až tak dôležité kedy a kde dôjde k teroristickému útoku, dôležité je, že na miesto sa v krátkom čase dostavia predstavitelia masmédií.

Existujú dôkazy o tom, že v súčasnej dobe sa teroristické skupiny veľmi vážne zaoberajú nielen získavaním znalostí, ale aj možnosťami výroby zbraní hromadného ničenia, najmä chemických a biologických zbraní. Tieto zbrane sú v porovnaní s jadrovými zbraňami oveľa lacnejšie a ich výroba nie je spojená s takou technickou a technologickou náročnosťou. Navyše, celý proces prípravy, výroby a dopravy na miesto určenia je možné podstatne ľahšie utajiť ako pri jadrových zbraniach.

Z uvedeného vyplýva, že ak by sa teroristické skupiny rozhodli použiť zbrane hromadného ničenia, s najväčšou pravdepodobnosťou by došlo k použitiu chemických alebo biologických zbraní. Je menej pravdepodobné, že by boli použité jadrové zbrane. Jadrové zbrane sú jednak veľmi drahé a jednak ťažko dostupné. Know-how výroby jadrových zbraní je totiž stále najlepšie utajované, ich výroba si vyžaduje špeciálne materiály a technológie a navyše, ešte stále existujú určité morálne zábrany pri ich výrobe.

Hrozbu požitia biologických a chemických zbraní zvyšuje najmä relatívne dobrá dostupnosť biologických a chemických materiálov. Pri biologických látkach stačí mať v zásobe len minimálne množstvo látky na výrobu biologickej zbrane vo veľkom. Niektoré chemické látky môžu spôsobiť smrť za niekoľko minút po vypustení a ani okamžitá lekárska pomoc nie je vždy dostatočne účinná. Rádioaktívne, otravné a biologické látky nie sú zistiteľné ľudskými zmyslami a musia byť zisťované prostriedkami detekcie. Rýchlosť detekcie je v týchto prípadoch veľmi rozdielna. Kým u rádioaktívnych látok je takmer okamžitá, u otravných látok trvá od niekoľko sekúnd do desiatok minút, ale u biologických látok nie je doteraz dostatočne rýchla a spoľahlivá.

Celkovo sa boj proti jadrovému, chemickému, biologickému alebo rádiologickému terorizmu musí sústrediť predovšetkým na prevenciu, pretože po prípadnom teroristickom útoku dôjde k vyššie uvedeným negatívnym

účinkom a obrovským škodám. Prevencia by mala spočívať predovšetkým v dôslednej kontrole a zabezpečení silných rádioaktívnych žiaričov počas celého ich cyklu, t. j. od výroby, cez prepravu, použitie, až po likvidáciu alebo uloženie na úložisku rádioaktívnych odpadov, zabezpečení skladov jadrového, rádioaktívneho, chemického alebo biologického materiálu, ako aj ďalších nebezpečných materiálov, či už v postsovietskom priestore, alebo v niektorých ďalších krajinách s nedostatočnými mechanizmami ich dostatočnej kontroly.

Záver

Asymetria nie je žiadnou novinkou ani v medzinárodnej bezpečnosti, ani vo vojenstve. Nie je výsledkom rozpadu bipolárneho usporiadania sveta po skončení studenej vojny, ani následkom silnejúcich globalizačných procesov. V medzinárodných vzťahoch sa asymetria veľmi výrazne prejavuje už od ich vzniku, pričom sa úzko spája s existenciou ríš, veľmocí a supervelmocí na jednej strane a stredne veľkých alebo malých štátov na druhej strane, a samozrejme, priamo súvisí aj s rozdielmi ako v ich vojenskom, politickom a ekonomickom potenciáli, tak aj v ich vojenských, politických a ekonomických záujmoch.

Z hľadiska vojenských aspektov asymetrie je nutné poukázať na to, že k asymetrickým konfliktom, resp. asymetrickým akciám (operáciám) tiež dochádzalo už aj v minulosti, napríklad počas indiánskych vojen proti britským alebo francúzskym kolonizátorom v Severnej Amerike, partizánskych vojen proti nemeckým, talianskym alebo japonským okupantom v priebehu 2. svetovej vojny, alebo počas vojen za získanie nezávislosti od koloniálnych veľmocí na viacerých kontinentoch, či americkej vojny vo Vietname. Z nedávnej minulosti veľmi dobrý príklad asymetrických konfliktov s množstvom učebnicovo prevedených asymetrických akcií (operácií) predstavujú vojny v Čečensku, Iraku alebo Afganistane.

Asymetria nezahŕňa len jej vojenské formy, môže siahať od klasickej partizánskej taktiky cez civilné povstania až po použitie chemických, alebo biologických otravných látok a teroristické aktivity. Inferiórne sily totiž nepredstavujú pre superiórne sily protivníka porovnateľného významu, a to ani v oblasti množstva a kvality používanej techniky a zbraňových systémov, ani v oblasti kvality, vycvičenosti, vyzbrojenia, či vystrojenia personálu. A tak inferiórne sily využívajú všetky pre ne dostupné formy boja. Asymetria preto, okrem jej vojenskej dimenzie, zahŕňa tiež dimenzie politiky, vedy a techniky,

psychológie, sociológie, etiky a v neposlednom rade i ekonomiky.

Vedenie moderných symetrických ozbrojených konfliktov je totiž v súčasnej dobe veľmi drahá záležitosť. Je to v skutočnosti iba vymoženosť pre najbohatšie krajiny. No aj tie majú problémy zavádzať novú výzbroj, výstroj a nové zbraňové systémy a technológie do svojej výzbroje, pretože ceny týchto systémov a technológií sa šplhajú do astronomických výšok. Ako príklad sa dá uviesť americký strategický bombardér B-2. Jeho cena sa pohybuje okolo 2,5 mld. USD, čo pri súčasnom kurze eura voči doláru viac ako dvojnásobne presahuje ročný rozpočet Slovenska na obranu.

Iný príklad predstavuje bojové stíhacie lietadlo 5. generácie (!) F-22 Raptor, ktorého cena je cca 150 mil. USD, bez započítania finančných prostriedkov nutných na jeho prevádzku počas celej doby životnosti stroja (čo väčšinou vyjde ešte drahšie ako cena samotného stroja) a prostriedkov na výzbroj, ktoré predstavujú tiež nezanedbateľnú položku.

A práve tu dochádza k výraznej asymetrii. Napríklad už spomínané stíhacie bojové lietadlo F-22 Raptor je lietadlom 5. generácie. Väčšina najvyspelejších štátov však ešte len teraz zavádza bojové lietadlá 4. generácie. Slovensko má stíhačky Mig-29, ktoré sa radia k lietadlám 3. generácie a drvivá väčšina potenciálnych protivníkov USA má bojové stroje, ktoré sú na tom ešte oveľa horšie. Napríklad Irak mal pred poslednou vojnou väčšinou iba stroje 2. generácie a to bol jeden z dôvodov, prečo sa iracké letectvo ani len nepokúsilo zasiahnuť do bojov (nehovoriac už o technickom stave irackých lietadiel, vycičenosti pilotov, početnej prevahe, logistickej podpore a iných veciach).

Načo teda vlastne potrebujú americké ozbrojené sily novú stíhačku F-22, ktorá im má zabezpečiť absolútnu vzdušnú nadvládu, keď túto vzdušnú nadvládu už majú a zároveň je viac ako jasné, že si ju aj nadlho udržia? Dochádza tu potom k tomu, že nasadenie týchto skvelých bojových lietadiel sa stáva paradoxne neefektívne, keďže sú až príliš efektívne, a ich úlohu by mohli rovnako účinne vykonať aj menej efektívne a oveľa lacnejšie bojové prostriedky. A podobných príkladov je omnoho viac. Asymetria sa tu úplne jasne prejavuje v tom, že bojový prostriedok (zbraň), ktorá zničila určitý nepriateľský bojový prostriedok, bola mnohonásobne drahšia ako bojový prostriedok, ktorý zničila.

Podobný príklad asymetrie vo vojenstve nám poskytuje americké námorné loďstvo, ktoré má podobne ako americké letectvo obrovskú prevahu nad loďstvami iných krajín. Ako jediné dokáže operovať celosvetovo a zaistiť pre USA prevahu v ktoromkoľvek oceáne alebo mori. Dokonca aj ruské loďstvo v podstate plní iba funkciu ochrany ruských teritoriálnych vôd a „obávaná“ Čína

iba teraz pomaly dosahuje schopnosť operovať v celom Juhočínskom mori, pričom ani zďaleka tu nemá úplnú prevahu. Drvivá väčšina potenciálnych nepriateľov má však loďstvá, ktoré sa ani zďaleka nemôžu rovnať hoci len s jedným americkým operačným zväzom (základ operačných zväzov alebo flotíl tvoria väčšinou lietadlové lode).

Američania ako jediní na svete majú ťažké lietadlové lode. Celkovo ich majú 12. To znamená, že majú dvanásť operačných zväzov s lietadlovými loďami. Okrem toho však majú aj iné námorné jednotky. Keďže však vedenie veľkých námorných bojov je v súčasnosti už len veľmi málo pravdepodobné, vzniká rozpor, pretože tieto mimoriadne drahé lode strácajú využiteľnosť a musia preto väčšinou plniť úlohy, na ktoré neboli stavané a ktoré by mohli byť plnené omnoho lacnejšími loďami. Napriek tomu viacerí experti tvrdia, že v dobe globalizácie a aj v čase krízy budú všetky štáty viac či menej modernizovať svoje armády a tak aj naďalej bude pretrvávať potenciál na konflikty (Baylis, 2005) a je veľmi nepravdepodobné, že by sa mohlo podať nastoliť trvalý celosvetový mier (Eichler, 2009).

Na základe všetkých vyššie uvedených informácií a faktov je možné vyvodiť niekoľko všeobecne platných záverov:

- asymetria vo vojenstve predstavuje plánovanie, organizáciu a realizáciu asymetrických akcií (operácií) zameraných na dosiahnutie vlastných cieľov rozdielnym spôsobom ako protivník;
- v asymetrických konfliktoch sa stretávajú predovšetkým protivníci na rozdielnej kvalitatívnej a kvantitatívnej úrovni s rozdielnymi cieľmi, prístupmi a spôsobmi vedenia boja;
- základným predpokladom úspechu pri asymetrických spôsoboch boja je eliminácia silných a maximálne využitie slabých stránok protivníka pri maximálnom zužitkovaní vlastných výhod;
- základným cieľom asymetrických akcií (operácií) je dosiahnuť čo najväčší účinok pri čo najnižšom vyčerpaní vlastných ľudských, materiálnych a finančných zdrojov;
- asymetrické akcie (operácie) môžu prebiehať na všetkých úrovniach – na politicko-strategickej, vojensko-strategickej, operačnej, taktickej i kombinovanej, zahŕňajúcej všetky uvedené úrovne;

- asymetrickými akciami (operáciami) možno dosiahnuť (úplné alebo čiastočné) splnenie stanovených cieľov aj prostredníctvom neúspešných operácií;
- asymetrické akcie (operácie) zahŕňajú fyzické (materiálne) i psychologické (duševné) aspekty;
- asymetria sa prejavuje aj v hodnotení a pohľade na strany zúčastňujúce sa asymetrických konfliktov; kým jedna strana považuje jednotlivca bojujúceho na strane protivníka za teroristu, zločinca, či masového vraha, druhá strana ho označuje ako hrdinu, záchrancu národa, bojovníka za slobodu a pod.

Na záver možno skonštatovať, že hoci v súčasnosti neexistuje žiadna ucelená a účinná koncepcia voči asymetrickým hrozbám, štúdiom vojenských aspektov asymetrie a súvislostí v rámci štúdia medzinárodnej bezpečnosti, analýzou predchádzajúcich i prebiehajúcich asymetrických konfliktov, prijímaním účinných opatrení na všetkých úrovniach, implementáciou nových doktrín a taktických postupov, prispôbovaním sa novej situácii a adekvátnou prípravou na plnenie celého spektra nových úloh vo sfére obrany a bezpečnosti je možné zabrániť tomu, aby asymetrický protivník využitím asymetrických spôsobov boja dosiahol zmenu našich strategických rozhodnutí. Samozrejme, zachovanie obrany a bezpečnosti štátu a jeho obyvateľov ako jednej z hlavných priorít každej vlády a tomu zodpovedajúce zdrojové zabezpečenie sú jedným zo základných predpokladov na splnenie tejto úlohy.

Literatúra:

AAP-6 2006 NATO Glossary of Terms and Definitions. 451 s. 2010.

ANDRESS, J. – WINTERFELD, S. 2011. *Cyber Warfare: Techniques, Tactics and Tools for Security Practitioners*. 2011. Waltham : Syngress. 320 s. ISBN 978-1-59749-637-7.

BRUKKER, G. – OPATÍKOVÁ, J. 2006. *Veľký slovník cudzích slov*. Bratislava: Robinson, s.r.o. 2006. s. 450. Dostupné na : <http://voltaire.netkosice.sk/docs/vscs.pdf>.

- BAYLIS, J. 2005. International and Global Security in the Post-Cold War Era. In *Baylis, J. – Smith, S. The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*. 3rd edition. Oxford: Oxford University Press, s. 302 - 305, 2005. ISBN 978-01-9956-909-0.
- BUZA, J. 2009. Zkušenosti z asymetrických konfliktů. In *Doktríny*, roč. 2, č. 2/2009. ISSN 1803-036X.
- EICHLER, J. 2009. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. Praha: Portál. 2009. 328 s. ISBN 978-80-7367-540-0.
- EICHLER, J. 2010. Terorizmus a války v době globalizace. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 2010. 400 s. ISBN 978-80-246-1790-9.
- IVANČÍK, R. 2011. Asymetria vo vojenstve. In *Almanach – aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, 2011, roč. 6, č. 1/2011, s. 105-118. ISSN 1337-0715.
- IVANČÍK, R. – KELEMEN, M. 2010. *Obrana štátu: Ekonomika, plánovanie a financovanie obrany*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2010. 257 s. ISBN 978-80-8040-410-9.
- JURČÁK, V. 2012. Ontologický model asymetrických hrozieb v projekte SIMS. In *Bezpečnostné fórum 2012, zborník príspevkov z 5. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici, 2012. s. 618 - 628. ISBN 978-80-557-0332-9.
- JURČÁK, V. 2013. Asymetrické hrozby v bezpečnostnom prostredí 21. storočia. In *Bezpečnostné fórum 2013: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici, 2013, s. 614 - 623. ISBN 978-80-557-0497-5.
- KAZANSKÝ, R. 2011. Bezpečnostná politika – Teória konfliktov. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2011. 115 s. ISBN 978-80-557-0250-6.
- KAZANSKÝ, R. – ADAŠKOVÁ, D. 2010. Vybrané aspekty skúmania problematiky proliferácie zbraní hromadného ničenia za účelom terorizmu. In *Bezpečnosť a jej dimenzie v súčasnom globalizovanom svete, zborník z medzinárodnej konferencie*. Podhájska: Východoeurópska agentúra pre rozvoj, n.o., 2011. s. 7 - 13. ISBN 978-80-970277-6-6.

- KRÁSNY, A. 2003. Pohledy na asymetrii v operaciích. In *Obrana a strategie*, 2003, roč. 3, č. 2, s. 77 - 88. ISSN 1802-7199.
- KUDREC, M. 2008. Technologický pokrok vo vojenskej oblasti a jeho dopad na vedenie asymetrických konfliktov a ich ekonomizáciu. Dostupné na: <http://www.eac.sk/page=164.php/doc.htm>.
- LABUZÍK, M. a kol. 2012. *Organizácie medzinárodného krízového manažmentu a USA v boji proti terorizmu*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika. 2012. 276 s. ISBN 978-80-8040-436-9.
- McGOVERN, T. W. – CHRISTOPHER, G. W. 2001. *Biological Warfare and its Cutaneous Manifestations*. Dostupné na: <http://www.telemedicine.org/biowar/biologic.htm>.
- NEČAS, P. – KELEMEN, M. 2010. *War on insecurity: calling for effective strategy!* Kiev: The Center of Educational Literature. 2010. 157 s. ISBN 978-611-01-0023-6.
- NEČAS, P. – SZABO, S. 2006. *Back to the future: geopolitical security or chaos?* Košice : Letecká fakulta TU Košice. 2006. 112 s. 2009. ISBN 80-8073-433-X.
- NEČAS, P. – UŠIAK, J. 2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši, 2010. 167 s. ISBN 978-80-8040-401-7.
- PIŤOVÁ, M. – PIŤO, V. 2001. *Slovník cudzích slov*. Bratislava: Jazykové vydavateľstvo Kniha - Spoločník. 2001. 708 s. ISBN 978-80-88814-16-2.
- SABOL, J. A kol. 2012. Hrozba jaderného a radiologického terorizmu v evropském bezpečnostním prostoru. In *Ušiak, J. – Lasicová, J.: Bezpečnostné fórum 2012, zborník príspevkov z 5. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. 2012. s. 179 - 189. ISBN 978-80-557-0332-9.
- SHAW, M. 1994. *Global Society and International Relations: Sociological Concepts and Political Perspectives*. Cambridge : Polity Press. 2000. 220 s. ISBN 978-074561-212-6.
- STŘEDA, L. 2005. *Technické aspekty soudobého terorizmu*. Praha: Univerzita Karlova - Informační středisko pro otázky boje proti terorizmu, Současné aspekty terorizmu – Svazek 4. Dostupné na: <http://www.prf.cuni.cz/documents/docFile.php?id=4728>.

- ŠKVRNDA, F. 2007. O vybraných teoretických aspektoch chápania nevojenskej bezpečnosti. In *Almanach – Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, 2007, roč. 2, č. 2, s. 5 - 29. ISSN 1337-0715.
- ŠKVRNDA, F. 2009. Vojny a ozbrojené konflikty. In *Nové slovo*. 2009. Dostupné na: http://www.noveslovo.sk/11576/Vojny_a_ozbrojene_konflikty.
- „Špinavá bomba“ – perspektívni zbraň teroristů. 2003. In *Revue Politika* 10/2003. Dostupné na: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/867/spinava-bomba-perspektivni-zbran-teroristu>.
- TEREM, P. 2011. Jadrové zbrojenie v Južnej Ázii. In *Bezpečnostné fórum 2011, zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. 2011. s. 327 - 334. ISBN 978-80-557-0136-3.
- TEREM, P. 2008. *Jadrové zbrane, ich význam a vplyv na svetovú politiku*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB. 2008. 290 s. ISBN 978-80-8083-531 - 3.
- Terminologický slovník vybraných základných pojmov a skratiek z bezpečnostného prostredia a vojenstva. 2007. Liptovský Mikuláš: Inštitút strategických štúdií Národnej akadémie obrany maršala Andreja Hadika. 2007.
- THORTON, R. 2007. *Asymmetric Warfare: Threat and Response in the 21st Century*. Cambridge: Polity Press. 2007. 256 s. ISBN 978-0-7456-3365-7.
- UŠIAK, J. 2013. Bezpečnostný systém štátu – podmienky v SR. In *Bezpečnostné fórum 2013: zborník príspevkov zo VI. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici. 2013. s. 548 - 555. ISBN 978-80-557-0497-5.
- VENTRE, D. 2009. *Information Warfare*. New York : Wiley, John & Sons. 2011. 448 pp. ISBN 978-18-4821-304-3.
- Vojenský terminologický slovník Ozbrojených síl Slovenskej republiky. 2008. Bratislava: Generálny štáb Ozbrojených síl Slovenskej republiky. 184 s. 2008.